

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամսուր՝ 6 ռուբլի, երեք ամսուր՝ 3 ռ. 50 կ., ամսուր 1 ռ., Հատուկ 6 կողմից
Բաժանորդ գրելու են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը:

Խմբագրությունը գտնվում է Թիֆլիսում, Քաղաքի Մարշալական Գիծի վրա, Քաղաքի Մարշալական Գիծի վրա, Քաղաքի Մարշալական Գիծի վրա
Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոհմի օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Նախադրությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով:
Նախադրությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով:

ՔԱՂԱՎԱԿԱՆ-ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՆՈՐԵԱՑ ԹԵՐԹԸ

Թիֆլիսում

Ներկայումս 1890 թվականին

(Ն օ թ ն հ ր օ ղ տ ար ի)

Հրատարակում է Նոյն դիմիտրիև Ժյուրիև

Խմբագրությունը գտնվում է Երևանի Հեռագրերի

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուր՝ 6 ռուբլի, Հատուկ՝ 5 կոպ.

Երեւանի, Թիֆլիսի, Ամերիկայի և այլ հեռավոր երկրների ժամանորդները վճարում են տարեկան 30 ֆրանկ:

Բաժանորդ են գրելու իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն:

Թիֆլիսում բաժանորդ են գրելու միայն «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը:

Խմբագրատանը գտնվում է Բարոնական փողոցում, պոստ-Հեռագրատան գետնի վրա, տուն № 12.

Օտար քաղաքներից գինում են խմբագրությունը՝ Тифлисъ, въ Редакцію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Nor-Dar».

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐՅԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդողը.— Ազատ խորհրդածություններ:

Հեռագրի ընդունում:

Քրոնիկոս.— Լուրեր.— Նամակ խմբագրության:

Քաղաքական.— Քաղ. լուրեր:

Տեղեկատվություն.— Բազում:

Յայտարարություններ:

Բանասիրական.— Սև փողերի տոկոսը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԵՒ ՓՈՂՆԵՐԻ ՏՈՂՈՍԸ

I.

Նոր էր միայն, որ պատու. Մարանը պատրաստուեց քննելու Նա միշտ այդպիսի վաղ էր պառկում քննելու, որովհետև թէ նախ չուներ, որ վաղ էր, թէ մենակ էր և թէ մի առանձին գործ չուներ կատարելու:

Դեռ բաւական լոյս էր, որ նա փոքրիկ թախտի վրայ տարածել էր իւր հին, մաշուած անկողինը. նա միշտ այդպիսի էր անում՝ գիշերը միշտու միայն ներդառնալով չորսու համարի Պառկելուց առաջ նա մտնեցաւ խրճիթի անկիւնում չինած հաւի թաւին, ձեռքով չօգտիւնց և տեսաւ, որ հաւը, իւր միակ հաւը նստած է այնտեղ. նա երբեք ձանդիւտ չէր կարող ընել, մինչև որ անկողինը մտնելուց առաջ մի քանի անգամ չտոկոզեր հաւի ներկայութիւնը, ինչքան էլ համոզուած լինէր, որ հաւը նստած է թաւի վրայ: Եւ ամեն գիշեր նա այդպիսի էր անում, Հաւը նրա ձեռքի չօգտիւնց չարժուեց և մի կրկնոց արձակեց Սնուհետեւ պառկելու, երեսն անկիւնում խաչակնքելով և խրճիթի հողի խորքերում յատակի վրայ ծուրը դնելով, կատարեց իւր սովորական աղօթքը, հանուեց և պառկեց:

Թիֆլիս, 13 ապրիլի 1890.

ԱԶԱՏ ԽՈՐՀԻՐԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչ զորութեան մէջ է Հատարակութիւնների, ուրիշ ազգերի մշտաւոր, հոգեկան զարգացումը, ինչ ընթացք է ստացել դա այսօր և ինչ փոփոխութիւնների է ենթարկուել կամ ենթարկուում օտար ազգերի մտաւոր-հոգեկան աշխարհը և ինչ երևոյթներ է առաջացնում դա—մեր ժողովուրդը, Հայ Հասարակութիւնն այդ մասին

Սառը, խոնավ անկողինը նրա ցամաքած մարմնին մի անախորժ սարսուռ ազդեց. նա կուչ եկաւ և վերմակը գլխին քաշեց. Բայց ըստը նրա աչքերին շուտ չօտեցաւ. նա էլ ուներ դարձեր, նա էլ ուներ մտածմունքներ:

Մենակ, մէն մենակ էր ապրում պառու. Մարանն այդ խրճիթում, որ իւր մարդուց մնացած միակ ժառանգութիւնն էր: Վաղուց էր, ինչ մարդը մեռել էր, Մարանը մինչև ամբողջ չէր յիշում, թէ այդ օրից իսկապէս քանի տարի է անց կացել: Նա մի լոթի խաւաղ էր, որի ձեռքից խեղճ կինը շատ քիչ լաւ օր էր տեսել: Սակայն, ճնախելով դրան, Մարանը, մարդու մահից յետոյ երկար ժամանակ զարդ էր անում նրա համար և այժմ էլ առանց խոր յոգոց հանելու նրան չէր կարողանում յիշել, տար ինչ էլ որ լինէր, էլի այն ժամանակ մի կինը գտնւում էր իւր օտո, մենակ չէր ինչպէս այժմ: Զի մարդն էր, այժմ նա ուներ մի որդի, բայց այդ որդին էլ փոժ, միացած էր, դողութեամբ և աւազակութեամբ էր պարապում: ամիսներ էր անցնում, տուն չէր գալիս, մօր երեսին չէր նայում, այնպէս որ խեղճ մայրը վատհաս արտով նրանից ձեռք էր վերցրել: Նա երբեք չէր լինել, և թէ այդ որդին էլ չօր պէս մեռած լինէր. գոնէ այդ դէպքում չէր լսիլ հարեանների նա-

շատ քիչ բան դիտէ և շատ քիչ է հետաքրքրւում Հայ ժողովուրդը, նոյն իսկ նրա առաջաւոր դասը դրնով: Եթէ այդ այդպէս է, պէտք է ընդունէինք, որ Հայ ժողովուրդին գոնէ Հետաքրքրում է իւր սեպ-հական մտաւոր-հոգեկան զարգացումը. Հայ ժողովուրդը հետևում է այն երևոյթներին, որ յայտնւում են իւր մտաւոր-հոգեկան աշխարհում և կամք ունի դիտելու այն կերպարանափոխութիւնները, որոնք տեղի են ունենում ազգի մտաւոր-հոգեկան կեանքի մէջ: Եթէ Հաւատարմութիւնը մեր տիրացու-փիլիսոփաներին, ոչ մի տեղ այնքան շատ մտքեր չեն յայտնւում, որքան մեր մէջ. մենք ապրում ենք յայտնութեան դաւում... Երջանիկ ենք: Բաւական չէ, որ մտքեր և շատ մտքեր են յայտնւում, աւելի նշանաւորն այն է, որ այդ մտքերը միշտ առաջին անգամն են յայտնւում, միշտ նա են լինում, ուրեմն դեռ չբանեցրած, բոլորովին լարմ մտքեր են լինում:

Իրանով էլ բանը չէ վերջանում. մեր ժողովուրդի մտաւոր-զարգացման մէջ յայտնւում են ոչ թէ միայն շատ մտքեր, նա և լարմ մտքեր, այլ և լուծւում են արագութեամբ, մի ժամուայ մէջ, այնպիսի խնդիրներ, որոնց համար միտք և սիրտ են մաշել բազմաթիւ ազգեր դարերի ընթացքում և որոնք (խնդիրները) մինչև այսօր էլ դեռ ևս չլուծուած են մնացել անգամ եւրոպական ամենազարգացած ազգերի համար:

Խառնեք, որ իւր Արտեմի բան ու փեշակը ջիւղիլութիւնն ու մարդապաշտութիւնն է, որի համար և դա մի քանի անգամ բանտ էր նստել: Բարի պատու. Մարանն էլ ուներ իւր մայրական ինքնասիրութիւնը, և այդ ինքնասիրութիւնն ամեն անգամ վիրաւորում էր: Որդու փութիւնը թաւաւորել էր նրա առանց այն էլ թշուառ կեանքը: Քանի, քանի անգամ արտասուքն աչքերին նա փորձ էր արել Արտեմին խրատելու, որ հեռանայ վատ ճանապարհից և մի աղին գործի կաշի, բայց հենց առաջին խօսքերի վրայ Արտեմն այնպէս չուէր էր նրա վրայ իւր ահաբեկ աչքերն և այնպէս պոռայեց էր նրա վրայ, որ խեղճն իսկոյն կուչ էր եկել, ձայնը փոշն էր զցել:

«Ախ, որդի, որդի...» խոր վշտով հասաւեց պառու. Մարանն և չուէր եկաւ միւս կողմի վրայ:

Որդուց ապրումսով ոչ մի յոյս չուէր ներդրել նրա յոյսն իւր մի հատիկ չուէր էր, որին սիրում էր իւր աչքի լոյսի պէս Հաւը ձու էր անում, պառու. Մարանն այդ ձուէն հարեան մանրամասնութեամբ փոխում էր հացի հետ, ուտում և ապրում էր: Միջ միմեմոն հաւի ձուէն էր, որ Մարանը փոխում էր կտի հետ և կերակրում էր հաւին: Այդպիսով հաւը համ իրեն էր պահում, համ պառու. Մարանին:

Սպասեցէք. միմիայն այդպիսի խնդիրներ չեն, որ լուծւում են արագութեամբ, մի ժամուայ մէջ. նոյն արագութեամբ, գրչի ծայրով կործանւում են և մեր այն հաստատութիւնները, որ «անշարժ» են:

Տեսնում էք ինչեր են կատարւում:

Որոնք են մեր «անշարժ հաստատութիւնները», այդ մասին ուրիշ անգամ, առ այժմ իմանանք այն, որ այդպիսի արագութեամբ գործողները և միտք և սիրտ մաշող խնդիրներ լուծողները մեր այն հրապարակասօսներն են, որոնք ինչ էլ որ անում են անկեղծաբէմ են անում և դեկլարւում են միմիայն Բարի Բարոյա՜նաբէմէք:

Անկեղծութիւն և բարոյականութիւնը ինչ հրաշքներ չեն գործում մեր ժողովուրդի մէջ... և Հասարակայն է, թէ ինչու: Մեր ժողովուրդի մտաւոր-հոգեկան կեանքը այնպիսի ճանապարհով է ընթանում, որ նա ամեն բան կուչ է տալիս, անմարսելին մարսում է, միայն թէ անկեղծաբէմ լինի, նոյն իսկ այն ինչ որ նրա համար անբարոյա՜ն է, Բարոյա՜ն է դառնում, երբ այդ կատարւում է: Հրապարակի վրայ անկեղծաբէմէք:

Ի՞նչ բան է այդ անկեղծութիւնը, ոչ ոք չէ բացատրում, ոչ ոք չէ հասկանում և ոչ ոք էլ այդ մասին գլուխ չէ ցաւեցնում. միայն այս կայ, որ այդ անկեղծութեամբ կարելի է Հայ ընտանիքի կազմակերպութիւնը,

— Բազում ջան, մի ձուի հաց տու,— մտնելով խանութը, ասում էր Մարանը մանրամասնութեամբ և ձուի տալիս էր նրան:

Մանրամասնութեամբ ձուի չարժու էր անկեղծութեամբ:

— Կախ ի՞նչ, Մարան,— հարցնում էր նա կատակով:

— Վուր, չէ Աստուծ գիղեհայ Բազում ջան, ըստ արեւի, ես ունի լալ ձու կոշիկներով:

— Մարան, ինչ կանես, որ հաւի ձուանմանը չորանայ:

— Վուր, մի ասի, Բազում ջան... Աստուծ ոչ անի, իմ պահոյս նա է,— աղերսանքով արտասանում էր Մարանը:

Սակայն, ի հարկէ, տարին տասներկու ամիս մի հաւի ձուով ապրել անկարելի էր, որքան էլ պառուը չոր հացով միայն եօլա լինէր գնալիս: Եւ իսկապէս էր չորացել: Կային բարեխիտ հարեաններ, որոնք երբեմն չէին խնայում իրենց տաք կերակուրից նրան էլ բաժին հանելու և խիստ անհրաժեշտ կարիքներում օգնում էին նրան:

Հաւը չարժուեց թաւի վրայ և մի խուլ կրկնոց արձակեց:

Պառու. Մարանը լսեց վերմակի տակից:

— Զան, ջան, մատաղ ջան,— արտասանեց նա քնքշանքով և յօրանջեց:

Նրա հիմք՝ ամուսնութիւնը իբրև հնութիւն քայքայել, Հայ կնոջը փողոցները ձգել, (չէ որ նա զուականեր ծնելու, տուն կառավարելու համար չէ ստեղծուած...) կանանց խնդիր չեղած տեղը կանանց խնդիր լուծել. մեր դպրոցները խել հոգեկոր իշխանութիւնից... Բազում (Զուրիցեթիւյումն է) կրօնափոխութեան պրօպագանդայի աշակերտ և ազէնտ Ամիրխանեանին Հայոց հոգեկոր դպրոցներում ուսուցչութեան պաշտօնի առաջարկել, փաստաբանելով, որ Լուծելը հնութիւնների մէջ խօսքի քրիստոնէութիւն վարդապետել, այլ քրիստոնէանների մէջ, իսկ ի Տէր Հանգուցեալ Գեորգի. կաթողիկոսի գլուխ գործերի՝ ձեւարանի բացումը՝ արեգակի խաւարում համարել և վերջապէս անել և անել տալ, ընդունել և ընդունել տալ այն ամենը, որ այստեղ մի առ մի թուել չենք կարող: Այն ժամանակից, որ մեր ժողովուրդի մտաւոր-հոգեկան զարգացման շրջանում յայտնուեցաւ անկեղծութեան և քաղաք բարոյականութեան շօլան, այդ ժամանակից սկսուեցաւ և ընդհանրաւ մեր մէջ Հաստատամտութեամբ, Համոզմունքով և սկզբունքով գործելու կարևորութիւնը: Ում հետ էլ որ այսօր խօսելու լինի, անպատճառ նա զբաղուած է մեծամեծ խնդիրների լուծելով, Համաձայն իւր—Համոզմունքի, իւր սկզբունքի: Այն ինչ մեր ժողովուրդի մտաւոր շարժմանը ուշիմութեամբ հետևողը կը

II.

Կէս գիշերից բաւական անց էր կացել: Մարանը խոր քնի մէջ էր, երբ յանկարծ մի ձայն արթնացրեց նրան: Նա վախեցած գլուխը բարձրացրեց և նայեց մթութեան մէջ:

Դուռը սաստիկ բաղխում էին:

— Ո՛վ ա,— կրկնապատկել կրկնեց նա:

— Զահուումը առ ու Աստուծ կրակ ա, բաց արա, էլի—լուսեց դրանի մի խուսպոտ ձայն և խրճիթը դրողդնդաղ դռան իջեցրած ոտի մի կատաղի հարուածից:

— Արտեմ... Այ, ըստ սիրտը չմեռնի լեղիւ ճաքեց,— ասաց պառուը, վեր կացաւ, մթութեան մէջ խալխալելով մօտեցաւ դռան և հազիւ գտնելով սողնակը, բաց արաւ:

Ներս մտաւ մի պարթև երիտասարդ: Նա պառուի որդին էր:

— Ընթան թրխութիւնդ: Եւ, չին իմանում,— գոռաց նա մօր վրայ.— չնած ես, մեռած լսօ չես:

— Պառու, եւ, Արտեմ ջան, անգամ ջան ջան չի իմանում:

— Պառու, եւ, մեռի, էլ ինչ ես ասում... Տեղաշարժ գցի,— հրամայեց Արտեմը:— Լաւիքն ընչի չես վառում:

Նախ չուներ, Արտեմ ջան: Եւ կրկն գրօշի նախ ինչ ա, որ չես

տեսնէ, որ Հենց սկզբունքը, Համոզմունքը, Հաստատմունքները և մի որոշ ուղղութեան գիտակցութիւնն է, որ այսօր պակասում է, և այդ ոչ թէ միայն տհաս, կեանքի միջ դեռ անփորձ, և տրդէտ երիտասարդները մէջ, այլ և ինքնին՝ կոչուած դասակարգի մէջ, այլ և, ցաւելով պէտք է նկատենք, այն աւելի ծանրաբարոյ, պահպանողական Համարուած Հայ մարդկանց մէջ, որոնց Հենց գովելի կողմն այն էր, որ նրանք նախանշանդիր էին իրենց նախաջարկի գովելի վարքին ու բարքին:

Եթէ Համոզմունքի թուլութիւնը և մի որ և է ուղղութեան գիտակցութեան պակասութիւնը չլինէր, եթէ մեր մէջ Համոզմունքով գործում լինէին և գիտութեամբ այս ինչ ուղղութիւնն ընդունում և այն ինչ ուղղութիւնը մերժում լինէին, ինչպէս կարելի պիտի լինէր միմեանց Հակասող, միմեանց բացասող և մերժող այնպիսի երևոյթները Հանգիպել, որոնք Համոզմունքով գործող, քիչ շատ զարգացած և բարոյապէս ցաւականուած Հասարակութիւնները մէջ չեն կարող տեղի ունենալ— չլուծւած, չտեսնուած բաներ են— բայց մեր մէջ տեղի են ունենում:

Մեր Հայ մարդիկ, մեր վաճառականները, իբրև մարդ մահաւանցու և սխալական, ինչ պակասութիւններ էլ որ ունենային նրանք, այն գեղեցիկ յատկութիւններն ունին, որ սիրով ծառայում են ազգ. եկեղեցուն, կենդանի ժամանակ թէ մեռնելու ընդէն չեն զլանում իրենց կարողութիւնից մաս և բաժին Հանելու ազգ. Հաստատութիւնների Համար, մահաւանդ առանձին ջերմեանդութեամբ մտաբերում են Լուսաւորչի Աթոռը՝ ս. Եջմիածինը... արդեւ Եջմիածինը, որ նրանք, այդ Հայ մարդիկը գիտակցութեամբ Համակրէին և այն ուղղութիւնը,

որ չէ ճանաչում ս. Եջմիածինը, նրա դէմ է գործում, և Լուսաւորչի քարոզած Հաւատը քաշում է անուանում:

Մեր Հոգեւորականութիւնը, որ Հնուց իւր կոչման բարձրութեան վրայ կանգնած՝ եկեղեցու Համար գիտացել է քաջութեամբ նահատակել, այսօր Հասկանում է և ըմբռնում է իւր կոչման սրբութիւնը և այն ծանր պարտաւորութիւնները, որ դրուած են նրա վրայ. արդեւ կարելի է սպասել, որ Հենց մեր լուսաւոր դասը, որ աւելի լուսամիտ և պարտաճանաչ Հոգեւորականներ ենք որոնում, այսօր ծառայէին և աշակցէին այն ուղղութեան, որ ոչ եկեղեցի է ճանաչում և ոչ էլ Հենց այդ Հոգեւորականութիւնն իւր ամբողջ կազմակերպութեամբ: Որ այդ ամենը կարելի է մեր մէջ, այդ Հաստատ է և այդ Հանգամանքն է, որ պէտք է ցաւ պատճառէ իւրաքանչիւր բարեմիտ և բանիմաց Հային:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ՀԻՒՍՏԱՅԻՆ ԴՈՐՈՎԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԽԱՐԱՐՈՎԱԿԱՆ, 12 ապրիլ. — Հարաւային Ուսիրիայի շահճանի վերայ չինական կառավարութիւնը տեղապահ գունդեր է աւելացրել ուրիշ գունդեր տեղափոխելով, առանց աւելացնելու զօրքի ընդհանուր թիւը. Սուբիզար գետի բերանի մօտ բերդ կառուցանելու Համար նիւթեր են պատրաստուած:

ՊԱՐԻՑ. — Ռուսաց զենայնապետի մօտ ընդունելութիւնը մայիսի 5-ին կ'սկսուի Հասարակապետութեան նախագահի պատուին տրուելիք ճաշով:

ՎԵՆԵՍԱ. — Պատգամաւորութիւնները յունիսի 6-ին կ'հաւաքուեն Բուդա-Պետտում:

ԲԵՐԼԻՆ. — Գաղտնալէրի տեղ ծովային մինիստր փոխ-ծովակալ Գալմանն է նշանակուած:

առնում:

—Արա և Էրկու գրոյ Արտեմ ջան ըսկի հացի տալու էլ չունեն, նախ թողիւնք տան:

—Հաւը անտիւն աս, էլ ձու չի դրնում:

Պառաւը համբերութիւնից դուրս եկաւ:

—Նքա տղէք ըտի կանգնած, անխօս, հայկան թուշուքին ես ասում, —կանչեց նա:—Մէրդ եմ, տարի աս անց կենում, որ երեսիս սկի մտիկ չես անում, էլի մենձ սրտովը դու ես Ամօթ էլաքաշի է...:

—Մի ճղճղա, թէ չէ,—սպառնաց Արտեմը:—Քեզ ասեցի տեղադրը գցի, էրկու քշեր աս չեմ քնել:

Մայրն այլ ևս ոչինչ չասաց, Նա մի խոր հառաչանք արձակեց և միտքեան մէջ խորխորտակով մի կերպ տարածեց Արտեմի անկողնը:

Արտեմը ձեռաց հանուկ և մտաւ անկողնի:

—Ե՛հ, ես էլ կասեմ որդի ունեմ ու ապրում եմ էլի, աշխարի երեսին... Վայ իմ օրին, վայ,—հառաչեց Մայրնը, նոյնպէս անկողնի մտնելով:

Արտեմն անկողնի մտնելուն պէս սկսեց խորխորտակ, իսկ Մայրնը աչքերից քունը փակաւ:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Հանգուցեալ Դաւիթ-խան Աղալարովի այրին՝ Սեւոյա-Աղալարովան Պետեր-բուրգի Նահանգական դատարանին ներկայացրել է հանդուցեալի կապը, որով որդի շարժական կայքը մնում է այրին որպէս անփականութիւն, իսկ անշարժ, ժառանգական կայքը՝ ցմահ նրանց եկամուտից օգտուելու Դատարանը կտալը հաստատել է: Միևնոյն ժամանակ Նահանգական դատարանին ինքիւր են առել Աղալարովի և տիկին Սեւոյալի ամուսնութիւնն, հետևապէս և կտակն ապօրինի ճանաչելու մասին: Աղալարովի բոլոր աշակին կալուածները, «ԴԱՎ. ԱՅՈՒՆ» ասելով, խնամատարական վարչութեան է յանձնուած:

Տեղական թերթերը հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հրէաների մէջ միտք է յղացել հրէական մի տարբարական կանոնադր զարգաց բանալու, որպէս զի հրէական մանուկները նախ քան մի որ և ինչ արհեստի կ'աշխատէ, կրօնական դատարարութիւնն ստանան այնտեղ մինչև 14 տարեկան հասակը: Դատարարութիւնը կը լինի չին երկայնքերէն, ուսուցիչը կը հրաւիրուի Վարչաւի հրէական սեմինարիայից տարեկան 600 ռուբլով և պատրաստի բնակարան տալով: Արդէն հաւաքուած է 900 ռուբլի:

Հինգշաբթի, ապրիլի 12-ին կառավարչապետի պալատում բացուեց Թիֆլիսի առաջնային բարեգործական ընկերութեան ուսումնարանների Հաշիկերտահներին ցուցահանդէսը: Ձեռագործները միևնոյն ժամանակ և վաճառում են Յուդահանդէսը ապրիլի 15-ին կը փակուի:

Երկուշաբթի, ապրիլի 10-ին, Թիֆլիսի աղետակների լանկի թատրոնում պ. Պ. Սարգսեանը և տ. Փառանձեմը, դերասանների և թատերաւորների, մասնակցութեամբ կը ներկայացնեն «Ջոզ» դրամա 3 օր, Տեղ. Տեղ. Գրիգորիանի և Պառանձեմի խառն փ. 1 օր, Տեղ. Տեղ. Գրիգորիանի Տեղերի գեղեր սովորական են:

ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅՑ մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ մայիսի 1-ին տոնուելու է Վարաքիան իշխանի կողմէ տարբարական զարդի 25 սխալելու Յանկութիւն է յայտնում, որ այդ ուսումնարանը:

Հաւն, ուրախ կրկնաւով, դուրս վաղեց խրճիթից:

Կէս օրից բաւական անց էր կացել, որ Արտեմը արթնացաւ Նա, դուռ կէս ժամի չափ ծոյլ կերպով անկողնում պառկած, ճղկոտաց, աչքերը ձուռեց, յորանջեց, չլաւացրեց, միմաւց և ապա, վեր կենալով, սկսեց կամաց-կամաց հագնուել:

—Սըհաթի քանիսը կըլի,—հարցրեց Նա մօրը, որ դրան չէմբում լուռ նստած, մի ինչ-որ լաթ էր կարկատում:

—Սիւսի,—առանց նրա կողմը նայելու, պատասխանեց մայրը:

—Կէս օրը չէն քցել:

—Նոր են քցել:

—Մի սըհաթ կըլի, ընչոր քցել են:

—Սիւսի, աս պայ, չիտ եմ գիտում սըհաթը քանի վախտ աս:

—Ի՞նչ չես գիտում, բա քանիսը չես ապրում:

—Հորն իմ գլխին, թէ քանիսը եմ ապրում:

Երկուսն լռեցին:

Վերջապէս Արտեմը հազոնեց և լուռացուց: Հոգնուելիս Նա առանձին ուղի դարձրեց երկարածիւրը չուսերի ծալերի վրայ, զօլուղաւոր արաւուրի ծալը կրծքի վրայ բաց թողեց, որոնց ճակատի երկար խոպոպիկը և գլխարկը ծալ

նի երկարացէտ սաները յիշէին այդ օրն իրենց կրթարանը:

ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅՑ. — Ինչպէս հաղորդել էինք, օր. Շուշանիկ Մամիկոնեանցը կարգաց դատախառութիւն աշխատանքի մասին Դատախառութեան միջի նշանաւոր կէսերը հետեւեալներն են. 1. թէ աշխատանքը սրբան տարրերով լինէ և մտքը չին դարձը մինչև նորադրից դուրս, օրինակ սաները չորիւրը, զարգացումը և այլն. 2. աշխատանքութեամբ մարդիկ միշտ հասնում են լաւ ապագայի, լինում են երջանիկ և առողջ, իսկ ծուլութեամբ յուսի, արկալայ, յանցարործ և անար. և աշխատանքն է միակ ճանապարհը, որ թշուառութիւնից տանում է դէպի երջանկութիւն, չարութիւնից դէպի բարութիւն. 3. այնուհետև յարգելի օրիորդը խօսեց և ժամանակի մասին:

Նիւթը, պէտք է ասել, աշխատած, մշակած, պարզ էր և ապացոյցներով Հասարակութիւնը գոհ մնաց և ծափահարեց, ծանկանում ենք յաջողութիւն ուսուցչական խմբի միւս դատախառութիւններին: Գովել է և Ախալցխայի ինտելիգենտ հասարակութիւնը, որը երկրորդ անգամ է, ինչ մեծ սիրով այցելում է և զեկթէ հանդիսարանը լիքն է լինում: Յոյս ունենք, որ այդպէս էլ կը շարունակէ:

Դատախառութիւնը վերջանալուց յետոյ կայացաւ Բար. Ընկ. ընդհանուր անդամների նիստը: Նիստը բացուեց լիարժեք ընդհանուր անդամներին, որ կեղծանական Բար. ընկ. վճռել է Ախալց. բար. ընկերութեան 1500 ռ. թողնել իրեն, որի տակսով օգտուել է Ախալց. բար. ընկերութիւնը:

Ընկ. անդամները չնորհալուով իւր յայտնեցին պարտին և ընկ. գործող անդամներին, որոնք ոչ մի աշխատանք չեն խնայել և չեն խնայում: Ցեղով ընկ. պ. նախագահը կարգաց 89 թ. մուգը և երբէ՞ ճաշի տեղը, որ հետեւեալ է. —

Մարտ. 1. փոխադրեալ անցեալ 88 թ. 344 ռ. 49 կ., 2. դանաղան անձերից յօդուտ քաղաքի աղբարաններին 331 ռ. 93 կ., 3. մի քանի անձերի ձեռով յօդուտ բացուելիք գրադ. 82 ռ. 30 կ., 4. թատերաւորների ներկայացումից 55 ռ. 57 կ., 5. անդամակցական վճար 39 հոգուց 195 ռ., 6. տոկոսական իրաւաւոր արկից, խաղարկութեան և հողային ընկերութեան արժէքներին 36 ռ. 31 կ., 7. պատահական եկամուտներից 197 ռ. 60 կ., ընդամենը 1242 ռ. 60 կ.:

Ժրակին ծածկելով, պատրաստուեց դուրս գնալու:

—Բա չես տես, էլի, սըհաթի քանիսը աս,—յանկարծ դիմեց Նա մօրը կատակով:

—Ի՞նչ, առէ իլ մի, քո գլուխ չունեմ, —պատասխանեց պառաւը զահէն զնամար:

—Վայ, նմանի, նմանի, գործը քե տանի,—կանչեց Արտեմը ծիծաղելով:—Ինչ, ես մենձ սրտով, ուղիւս ես, լոթիւս աս փող բախել:

—Փող ունես, տար դուստր հաղ արա ու արախանիկներին փորն անա, ինձ լի կը տաս:

—Այ գիդի նանի, նանի, աչքը ոնց փախեց ևս Այ, թէ չեմ տար Բը՛:

Այդ ասելով, Արտեմը դրպանից զրնգը զրնգացնելով մի բուռն սև ու սպիտակ փող հանեց, առաւ մի քանի սև փող և չարտեց մօր դռը:

Ո՛նց ա,—կանչեց Նա, ծիծաղեց և, մօր վրայ չեղելով, դուրս վաղեց:

Որով ալ անուշախելի և արտասովոր առատածնունդ լինէ առաջին Դուռը խոտ դարձացրեց խեղճ պառաւին Նա նախ նայեց Արտեմի ետեղից, յետոյ հաւաքեց դռը թափած սև փողերը, մի քանի անգամ համարեց, բայց չիմացաւ, թէ քանի կոպէկ էր, որովհետև իւր ողջ

Նոյ. 1. քաղաքի աղբարանին լաւատեսութեամբ է 340 ռ. 59 կ., 2. դանաղան ծախար 8 ռ. 55 կ., 3. գորգագործութեան ուսումնարանի համար ծախար—457 ռ. 6 կ., ընդամենը 806 ռ. 20 կ., մուսըք ծախսից դուրս գալով մնում է 9-90 թ. 286 ռ. 40 կ., 4. թիւս որոնց քաղաքում բացուելիք հասարակական դրաւարանին—137 ռ. 40 կ.:

Այնուհետև առաջարկեցաւ այդ հաւաքը հաստատել, բայց ընկերութեան անդամներին մեծ առաւելութեան ծագելով վճարեցաւ, որ ընտրուեն 3 անդամ, որ մատենաները ընեն և անպա առաջարկեն ընկերութեան հաստատութեան ընտրուեցան պր. Յ. Յակոբեանց, Ի. Քոսեանց և Վ. Տէր Գրիգորեանց:

—Մօտ ժամանակներս միտաւ պառաւը Հոխիսիմէ Անիսեանցը, որը նախկին է լարեղ. ընկ. գորգագործ. դպրոցին 50 ռ.:

—Այս երկու օրս պատահել է այստեղ մի գործութեան դէպք. ծակում են խանութի կտուրը և գողանում ապրանք ու փող, ի թիւս արնց և գողացուած է մի պարկ սոթի հումա. պարկը ճանապարհին ծակում են և սերմը թափում է. առաւօտը քաղաքի անտառները այդ հումքով ցնում է մի տան դրան առաջ, խաղարկում է, բայց ոչինչ չէ դառնում: Ինչ ճարտար գողութիւն է է, լաւական չէ, որ գողը իւր մօրթը պրծնցնում է, ապրանքի սիրով ես փորձանքի մէջ է ձգում Ասում են, որ խաղարկուող տան տէրը բողբ է տալիս խաղարկել տուղի վրայ:

Տեղական թերթերի ասելով, շուտով նախկին դատական քննիչ Ար. Խաչատրյան շտապով կուղարկեն Սիբիր: Նոյնպէս Լ. տապով կուղարկեն Առաքել Աղիզեանին:

ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅՑ հաղորդում են որ ապրիլի 3-ին թատերաւորները մի ներկայացում են տուել իսկ 7-ին տուել են երկրորդ ներկայացումը:

ՀԱՅԴՈՒԹԻՒՆ. — Ապրիլի 4-ին մի խումբ երիտասարդներ ներկայացրին այստեղ Արալի Բ. ողբերգութիւնը, ինչոր թուրք և հայ ժողովրդական պարերը իսկ անտարակներում երգեցին հայերէն երգեր: Ներկայացումը տեղի տուցաւ Հանդիսականները գոհ մնային այդ երկրասարգներից, որոնցից 5-ը հրաւիրուած էին Շուշու Հոգեւոր դպրոցի Զ. դասարանի աշակերտներից: Բացի այդ հինգից մասնակցում էին թատրոնին ևս մեր գիւղի

կենտրոն համարեա երեք ձեռքի փող չունենալով, նա փող չէր ճանաչում: Զարմանքը յանկարծ տեղի տուաւ ուրախութեան. բացի հաւի ձուռերից, այժմ նրա ապրանքը գոն առ ժամանակ ապահովուած էր այդ փողերով և այդ թիւ բան չէր խեղճ պառաւի հոմար:

Սակայն նա ամենայն խնամքով պահում էր արդու առած փողերը: Բայց մինչև Երբ. խո մի ժամանակ դարձեալ պէտք է ծախսուեն այդ փողերը. այսօր չծախսուեն, էլ օրը կը ծախսուեն: Նա յոյս ունէր, որ Արտեմը մի գիշեր ձեռնաւ տուն կը գայ և դարձեալ փող կը բախէ իրեն: Այդ յոյսը նրան վճակաւում թիւն տուաւ փողերը ծախսելու:

Առաջին անգամ նա հաւի համար մի քանի կոպէկի կուտ գնեց, յետոյ, մի անգամ եկեղեցի գնալով, մի կոպէկի մօտ գնեց և վառելիք տուր պատկերի առաջ. մի անգամ էլ սրտով աստուծոյ թէյ ուղեց, երկու կոպէկի թէյ գնեց, երկու կոպէկի չաքար. իւր մի ձեռք սպիտակեղէնը սառնով կնդոտո լինելով մի քանի կոպէկ էլ սապոնի տուաւ. այդ սպիտակեղէնը լուսնաւում համար, ի վերջոյ մնաց երկու թէ երեք կոպէկ, այն էլ նախկին տուաւ, որպէս զի, եթէ Ար-

երկու տասնյակները՝ արեւելի գլխով զարկելով՝
այ. Յովհաննէս Դաւիթեանցը և հա-
յոց զարկելով՝ Ե. Ի. Տէր-Յովհաննէսեան-
ընդ, Արշակ Թաղաւորի գերով. Ներկա-
յայցման օգուտը յատկացրած էր նոր
բացուելիք օրինակական դպրոցին. դու-
մարը ծախսի հետ մասնաւորապէս հասաւ
79 թ. Ապրիլի 1-ին, որ 100-ից կ'աւել-
լանայ, բայց չ'ենդաւ, որովհետեւ դաշինք
փոքր էր, տեղ չկար, այնպէս որ արեւ-
ելի վրայ նստել էին մեծ մասամբ կա-
նաչ, իսկ տղամարդիկ կանգնած էին
Ներկայացուցից յետոյ հանդիսականներն
ուրախ արտով ցրուեցան իրենց տները,
իսկ խաղաղօրէն համար պատուելի
հոգաբարձուները պատրաստել էին մի
թեթիւ ընթերցելի Միւս օրը ժողովրդա-
կաններին իւրաքանչիւրը ցանկանալով
ցոյց տալ իւր անկողնի զարդանալով իւ-
նը այդ երկուստեքունիքին, այնպիսի
տուփ էր նրանց հիւրասիրելու Ներկա-
յայցման միւս օրը մի ընդհանուր ճաշ
պատրաստեցին. զիւրի արեւելեան կող-
մում մի այդուժ ճաշին ներկայ էին
և ամենապատուաւոր գիւղացիները Մի-
կնայն ժամանակ ճաշին բերել էր
տուփ սաղանդար, իսկ զիւրիքը բլրի
վրայ ածում էր դիւրի գինեւորական
երաշխայն խումբը:

ԲԱՊՈՒԻՑ.—Հայոց Մարդ. ընկերու-
թեան նորակառոյց քարաշէն հոյակապ
ուսումնարանը, որի մեծութեան և գե-
ղեցկութեան չափն և յարմարաւոր ոչ մի
ուսումնարան չկայ ամբողջ Կովկասում,
եռանդով շինուած է և մի յարկից յետոյ
բոլորովին պատրաստ կ'լինի:

ՇՈՒՇՈՒՑ.—Մեծ պանն անցաւ քա-
րոյնները վերջացան Գրեթէ էլ չին կըրկ-
նուի մինչև եկող տարուայ մեծ պար-
Դա լաւ է. Ժողովրդին պաշտօնում է
եկեղեցւոյ այդ երկուր ժամանակի ընդ-
միջուրը Բայց ոչ պարտաւորաբար կայ
և ոչ պահանջող, քահանան էլ չէ մեղա-
ւոր Այս մեծ պանն օրերում աչքի էր
ընկնում Գրեթէ քահանայ Տէր-Վաղա-
րեանցը: Սա իւր քարոյններով գոհա-
րեց իւր հօտին, միւսիսկան նրան հոգե-
պէս և ժողովրդը, աւելին իրենց
կարողութիւնից պէր համարելով, ան-
ցեալ տարուայ միւս վարձատրեցին նը-
րան մի արծաթեայ ոսկեղծ թափա-
կալով և երկու նոյնպիսի թափափերով:
Վարձատրողները մէջ գլխաւոր դերը
կատարում էր երկուստեքունիքները, որ
մեղանում ինտելիգենցիա դասակարգն

տները գիշերով դարձեալ տուն գալով
լինի, վառէ, Այգալիսով նրա փողը վեր-
ջացաւ. Նա հայտեց, թէ այդ փողերը
քանի օր էր բանեցնում և տեսաւ, որ
տանն օրից աւելի էր Դրանից նա եղ-
րակացրեց, որ երեկ փողերը շատ չէին,
որ այդպէս շատ վերջացան: Ընդ նմին
նա զարմացաւ, որ այդ փողերով իւր
կենցաղավարութեան մէջ ձեւ մի փոփո-
խութիւն չտեսաւ, բայց նրանից, որ
այդ ժամանակամիջոցում մի քանի ձու-
ետ գցեց, Բայց այդ էլ մի բան էր:

Ս. այդպէս նրա յոյժը դարձեալ իւր
սիրտուն հաւը մնաց:

III.
Անցաւ մօտ մի ամիս Պառաւ Մա-
րանն էլի այնպէս էր ապրում, ինչպէս
ստացի:
Մի օր Արտեմը կրկին եկաւ Սովորա-
բար, երբ նա տունը կամ մօրը միտն էր
գցում, գալիս էր կէս գիշերից անց,
շատ անգամ լուսաղէմէն. բայց այս ան-
գամ այնքան վաղ եկաւ, որ պատա-
Մարանը մինչև անգամ դեռ անկողին
չէր մտնի: Որովհետեւ այդպէս վաղ տուն
գալը խիստ զարմացրեց մօրը:
—Արտեմ ջան, հիւանդ լաւ չես,—
փոքր ինչ վախեցած հարցրեց նա:
—Արտեմը ոչինչ չպատահանեց:
Մարանն խրճիթ մթութեան մէջ աչ-

է համարում: Սա ուրախ էր երեւոյթ է,
որ հօտը կարողանում է ճանաչել և զը-
նահատել իւր հօտի արժանիքը:

ՌՈՒՍՍԻԱՅԻ ԹԵՐԹԵՐՈՒՄ ԿԱՐԻՈՒՄ ՆԵՐՔ
—Սօս օրերս Պետերբուրգում մար-
մնամարդական ձրի վարձեցնող ուսում-
նարան է բացուելու: Հրաւոր երկխանե-
րի համար:

—Լուսաւորութեան միջնատրոյթիւնը
թող է տուել սուսիկայ աշանն Պե-
տերբուրգում կանանց համար չինգրա-
սարանեան առևտրական ուսումնարան
բաց անելու:

—Մայիսի 1-ին լրանում է Օդեսայի
համալսարանի 25-ամեակը:

—Ռուսիայի գիւնդերն աւելի և ա-
ւելի տարածուել են արտասահմանում:
Սոյն ամսում Բեսարաբիայի յայտնի
գիւնդերները մեծ չափով պատուէրներ
են ստացել այսպէս օրինակ առևտրա-
կան Բրուկէր տունը պատուէր է տուել
11,000 տակաւ գինի, Վէկտէր և ընկը-
18,000 տակաւ:

—Վերջին եօթը տարուայ ընթացքում
հաւաքուած տեղեկութիւններից երևում
է, որ Ռուսիայում, չհաշուելով Պետեր-
բուրգը, տարեկան միջին թուով 40,000
հղեհ է պատահում, որի միջոցին 135,000
չէր էլ այրուած և 69,000,000 լուրի
վնաս պատճառում:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծարգոյ խմբագիր,
«Նոր-Դար»-ի 26 համարում Նիժի
ուսումնարանի հոգաբարձու թիւնն աչ-
խատել է հերքել «Նոր-Դար»-ի № 13-ում
մեր Նիժից դրածը Պաշտպանելով մեր
հայրողածները պէտք է ասենք, որ ու-
ճաշակի մասին վեճ կարող չէ լինել,
հոգաբարձուների կաշնքով ուսումնա-
րանը շատ փառաւոր է և լաւ, մանա-
ւանդ էր: Նախկին ուսումնարանի չի-
նութեան կապաւորուած, որ այժմ հոգա-
բարձու է, այդ կարծիքին է, մերք կը
լռենք: Եւ Անս չորս տարի էլ ինչու ժո-
ղովրդը չէ տալիս ուսումնարանին իւր
տուրքը, կ'իջ դպրոցը յարգանք է վա-
սելու: Բ. Մինչև 1887 թ. ուսուցիչնե-
րն երկու են եղել, ապա ինչու է այ-
ժմ մէկ դարձել,— աչ թէ պատրաստի
աշակերտ չկայ, այլ ժողովրդը իւր
որդիկունք չէ ուղարկում դպրոց ու-
ման: Բ. Իր թէ 60 հատ գրեմքը ի-
րենք հոգաբարձուներն են բերել տուել:
Այդ արեւ են ուրիշներն: Անցեալ 1889
թուակ. Զորահմիւր, մի քանի ընկեր-

խառնեց նայել նրա դէմքին, բայց բացի
ղաւ խաւար ուրուագից ոչինչ չկար-
դացաւ տեսնել: Նա շտապով վառեց
փոքրիկ լամպարը, առաւ ձեռքը և մօ-
տեցաւ Արտեմին:

Արտեմը, ձեռքերը զլիւր տակ դրած,
երեսն ի վեր պառկել էր թախտի վրայ:
Մարանը լամպարը մօտեցրեց նրա
դէմքին, նայեց և սարսափեց: Արտեմը
դէմքը սաստիկ մռայլ էր, աչքերը պը-
ղում էին, երեսը էր, որ նա սաստիկ
կատաղած էր:

—Արտեմ ջան,—չնկալ մայրը:

—Չէ,—հոռու ձայնով գոռաց Ար-
տեմը և նրա աչքերն աւելի պըղպըղեց:
Խեղճ պառաւ դողաց:

—Ի՞նչ ես ըստեց,—հարցրեց նա եր-
կուցով:

Մի խօսացին թէ չէ, էս ջրած սըր-
տովս ընենց քայլել եմ, որ տեղն
ու տեղը բանհոյի կըրեմ,—հանդարտ,
բայց սարսափ աղղղ ձայնով արտասա-
նեց Արտեմը և քարձրացրեց ոտը, որ
խիճ պառաւին, բայց կրկին ցած դրեց:
Մարանը երկուցից կուշ եկաւ և, սուս
ու փուս հեռանալով նրանից, լամպարը
դրեց փոքրիկ լուսամուտի վրայ:

Նրկար ժամանակ խրճիթում լուսիւն
տրեց:

Պառաւը, թախտի ծայրին կուշ եկած,

նեղով միայն «Նոր-Դար» մեծ ման
գալով հաւաքեցին 75 թ. 31 կողմէ
և այդ դուռը ուղարկեցին Նուսի
արժ. յաջորդին, որ իւր ցանկացած
գրքերը բերել տայ: Նա էլ այդ փողով
«Վեդդուտիկան» գրաւածաւանդից լու-
րել տուեց Բաքի, Պ. Բարխուդա-
րեանցին, Պաշտպանին, Աղանեանին և այլն
հեղինակութիւնները, ու իսկոյն և եթ
Նուսում կաղմարարին կազմել տուէրն է.
Եթէ դրադարանի գրքերից պակաս չէ,
ապա ուր են Պաշտպանի «Վառածաղի-
կը», Հայր խնդիրը, Եսէնը, Արար, Գիւ-
ղական խալիֆան, Վարձարան ամսագիր-
թը, Վայքերը, Բարխուդ, Եօն-Վարդը,
Վիշնիւ Տէլը և այլն, որ մէկն ասեմ,
չէ որ հաշիւ տեսան, գրքերը անուանա-
ցուցակում կան, իսկ գրքերը չկան ու-
չկան, մէկ էլ անցեալ տարի բերել
տուին: Այլ ևս չկը ուղարկեցարանը,
ըստ որում արժ. յաջորդը այդ հաշիւը
յոյս ունենը կը պարզէ *):

Պրօմօզուս

Նիժ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԱՆ.—Ինչպէս յայտնի է, Գեր-
մանիայում, յատկապէս Բերլինում մի
յանձնաժողով է կազմուած իշխան
Բիսմարկին արձան կանգնեցնելու հա-
մար: Յանձնաժողովի վերջին նիստում
նրա նախագահ Ֆոն Լիւքսեմբուրգ
կայսերական հրամանը, որ հետե-
ւալ բովանդակութիւնն ունի, «Պոտ-
նակովի»-ն ջերմ զգացումով իմացա-
ւս իւր Բիսմարկին կայսրութեան մայ
քաղաքում արձան կանգնեցնելու
համար ժամանակաւոր յանձնաժողով
կազմուելու հաւատարմութեամբ, որ ամ-
բողջ Գերմանիայում մեծ խնդրութի-
ւում կ'ընդունեն այդ մատուցութիւնը,
որի նպատակն է առանձին կերպով
արտայայտել այն հրաշալիքները, որ
դէպի գերմանական պետութեան միւս-
թեան մասնակիցը, որ կայ ժողովրդի
բոլոր դասակարգներում իմ կողմից էլ
այդ նշանաւոր արձանը կանգնեցնելու
նպատակով լինելու ցանկութեամբ ու-
ղեղութեամբ և ուրախութեամբ զիջանում
եւ ժամանակաւոր կառավարութեան
արտայայտած ցանկութեան և ընդունում

(*) Յանկայի էր, որ այսպիսի վեճեր
երբեք հրապարակի վրայ չդրուէին, այլ
իրենց մէջ փոքրացնէին:

Խմբ.

մտածում էր, թէ Արտեմին ինչ է պա-
տահել Անցեալից նա մի գէպը միջոյ
երբ Արտեմը ճիւղ նոյն գրութեամբ
լուսն եկաւ. բայց այն ժամանակ նա
Խաբըցրեց մօրից իւր դրութեան պատ-
ճառը, նա ասաց, որ մի անգամից խո-
մար խաղալիս շատ փող է տանուլ
տուել:

«Հալաթ» հիւ էլ մի էս թաւուր բան
կայ, մտածեց պատաւ և ակամայ ցա-
ւեց նրա տանուլ տուած փողերի համար:
Նա ուղեց փողը ինչ միւսիսկան որդուն:

—Արտեմ ջան, նախ թը բախած
փողդ եմ առել այ,—ասաց նա, տես-
նելով, որ Արտեմը, մտածութեամբ մէջ
խորստուղուած, անթաթ աչքերով լամ-
պարին է նայում:

Արտեմը ձայն չհանց:

—Քանի վախտ ա տուել եմ, քեզ էի
մոռում, որ դաս, վառեմ,—կրկին խօսեց
պատաւ:

Արտեմը դարձեալ լուս մնաց:

Պառաւի սրտին դիպաւ, որ Արտեմն
այդ բանին ուղարկութիւն չէ ուղար-
կարձնել:

—Թէ քուց տանումայ, աստ տեղաշարը
քեզ,—ասաց նա նեղացած:
Արտեմն էլի ձայն չհանց: Նա չուս
եկաւ կողքի վրայ և մի քանի լուրջից
խրճիթում լսելի եղաւ նրա խոմիւրը:

եւ ինչ ստացարկուած հովանաւորու-
թիւնը: Այս հրամանին ընթերցումից
յետոյ ընտրուեց զործադիր մասնախումբ,
որի մէջ են նախագահ Ֆոն Լիւքսեմբուրգ
գլխավորապէս, Բաղդաթ Կոբը և Երնստ
Մեյդելսոն-Բարտոլդին, զործադիր Ա-
ղոթ Բաթը և Երենկոբը:

Առ հասարակ նկատելի է, որ իշ-
Բիսմարկին իւր հրամարկանով մի ա-
ռանձին փայլ ստացաւ և ժողովրդի
համակրութիւնն աւելի մեծ չափով ար-
տայաբանեց այս տարի նրա ձեռնդեան
Ստրեղարձի աթիւ (այդիւր 1-ին, Ն.
Տ.): Այդ աթիւն նրան բաւական խո-
չոր և թանկագին ընծաներ արեցին:
Այսպէս օրինակ համարողները 32000
մարտի գնեցին իւր Բիսմարկի կալուած-
քին կից հողարածինը և նուրիցին
նրան իւր Բիսմարկը վաղուց էր ուղար-
կել հողը ձեռք բերել իւր կալուածքի
սահմանները կանոնաւորելու համար, բայց
թանկութեան պատճառով չէր գնում:
Ինչպէս յայտնի է, մի այդպիսի (15000
մարկ արժողութեամբ) հողային ընծայ
ստացաւ իւր Բիսմարկին իւր ամուսնու
ձեռնդեան տարեգարձի աթիւ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆՈՒՄ ՍՊԱՆՈՒՄԵՆՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԱՊՈՒՑ, 28 մարտի.—Տեղիս դիւանա-
կառքի բանեցնելու մասին տարածուած
սուտ և անհիմն լուրերը հերքելու համար
ստիպուած եղանք զիւրաւոր հաշիւ հրա-
տարակելու, որ ուղարկելով ձեռք այս
նամակիս հետ, խոստահարեմ խնդրում
ենք զետեղել այդ ձեռք պատուական
«Նոր-Դար» լրագրի համարների մէկում
անդորրութիւն և ի միատուրութիւն խոս-
բեալ մտաց:

Հասարակական իւրաքանչիւր հիմնա-
կութիւն, որ գործիւն է ստացած հա-
տարակութեան մասնակցութեամբ, պար-
տաւորութիւն ունի հրապարակական հա-
շիւներ տալու իւր գործունէութեան և
հասարակական գումարներն ըստ նպա-
տակին գործածելու համար. և եթէ այդ
մտինք, որ ի իցէ զանցաւորութիւն լինի
նոյն հիմնարկութեան ղեկավարների կող-
մից, հասարակութեան իւրաքանչիւր ան-
դամ իրաւունք ունի յիշեալ հաշիւները
պահանջելու և քննելու: Բայց մի գործ,
որ սկսուած է մասնաւոր անձերի ձեռ-
նարկութեամբ յօդուտ հասարակութեան
առանց վերջնոյս մասնակցութեան, ըստ
մեր կարծեաց, պէտք է ազատ լինի հրա-
տարար:

Մարանը հին, կեղտոտ վերմակով
զգուշութեամբ ծածկեց նրան, լամպարը
հանցրեց և անկողին մտաւ:

«Է՛ր ա, փողերը տանուլ ա տուել,
նրա համար ա կտանեց ջրած», ասաց նա
ինչն իրեն և երեսը խաչ հանց: Այն
ինչ նա յոյս ունէր, որ Արտեմը հետե-
ւալ օրը, նախաւոր անգամուայ նման,
իրեն դարձեալ փող կը բախի:

Առաւօտեան նոր էր լուսացել, երբ
հաւի օտարորդի կրկնող յանգարձ արթ-
նացրեց պատաւին. նա գլուխ արաղու-
թեամբ բարձրացրեց և նայեց հաւի թա-
ռի կողմը. խրճիթ մթութեան մէջ թա-
ռի մօտ նրա զնախաթախ աչքերին մի
ինչ-որ մարդու սև ուրուագիծ երևաց,
հաւը շարունակուած էր կրկնալ:

—Է՛ր ո՞վ ես,—սաստիկ վախեցած
աղաղակեց պատաւն և մեքենայաբար
նստեց անկողնում:

Մարդու ուրուագիծը գնաց դէպի
դուռը, բայց արեց ևս հաւը ձեռքին
կրկնալով, շտապով դուռն փակեց:

Պառաւը մի ճիշ թախակեց. մարդու
ուրուագիծը դուռը բաց անելով, ցե-
րեկի լոյսը դրսից նրա վրայ ընկաւ և
Մարանը ճանաչեց, որ նա Արտեմն էր:
Խեղապարի նման թաւ անկողնից և
Արտեմի ետեկց դուռն փակեց:
—Ա՛ր, ըստ սիրտը չմտնի, է՛ր հաւն

պարակական հաշուետուութեան պար-
տաւորութիւնից, մասնաւոր եթէ այդ
գործը սկսուած է բարեգործական նպա-
տակով: Մի այդպիսի գործ տեղիս հա-
յոց դիւանակառքի գործն է, որ սկսուած
է 1884 թ. մի քանի մասնաւոր անձերի
ձեռնարկութեամբ, առանց հասարակու-
թեան և եկեղեցու մասնակցութեան:
Այդ պարտները, ի թիւս բոլորն և մենք
նուազանեալ, տեսնելով ժողովրդի նե-
ղութիւնը լինեց հանգուցեալների դիւան-
ները նոր գերեզմանատուն առնելու ժա-
մանակ, որ գտնուած է քաղաքից քաւա-
կան հիւսիս, լիւրեւ գաղաթիւն, կամեցան
ժողովրդի նեղութիւնը թեթեանել և
գնեցին իրենց սեփական միջոցներով
մի զիւրաւոր հանգուցեալների զաղաղ-
ները գերեզմանատուն տանելու համար:
Այդ դիւանակառք, ձեռնարկողների ղեկա-
վարութեամբ, ծառայում է տեղիս քրիս-
տոնեայ հասարակութեան օգտին առանց
կրօնի խորութեան, նրանից օգուտ եւ
աղքատները ձրի, իսկ հարուստները
վճարում են կամաւոր վարձ ոչ պակաս
կառապանի վարձից: Դիւանակառքը զնոյ
պարտները ոչինչ չափանդական նոյա-
տակ չեն ունեցել այս գործում, այլ
նուրիւրով իրենց գումարները բարեգոր-
ծական նպատակով, նոյն նպատակով ևս
գործադրում են դիւանակառքը ստացուած
եկամուտը, ինչպէս կըրանել ընթերցողը
ներքոյ գրած հաշուից: Բայց թիւ ոչ քը
չմեղադրէ մեզ անհամապատասխան մէջ,
որ մեր բարեգործական նպատակով սկը-
ւած գործը հրապարակ ենք հանում մա-
մուլի միջոցով, որովհետեւ այդ անկողնու
ստիպուած ենք հետեալ հանգամանքից:
Վերջին տարիների ընթացքում տեղիս
հայ հասարակութեան մէջ մի խլրտումն
է առաջացել. այն է՝ տեղի և անտեղի
հաշիւ ու համար պահանջել ամեն մի
հասարակական գործի համար, նախապէս
սուտ լուրեր տարածելով գործի ղեկա-
վարների անհաւատարմութեան վերա-
բերմամբ: Այդպիսի աննպաստ լուրեր
տարածուեցան և ղեկավարը վերաբը-
մամբ, համարելով նրան հասարակու-
թեան կամ եկեղեցու սեփականութիւն
և պահանջելով որ դիւանակառքի բանեց-
նելու վրայ հակոյնները հաշիւ ու համար
տան հասարակութեան: Թէպէտ դիւան-
կառքը, ինչպէս ասացինք, չէ պատկա-
նում ոչ հասարակութեան և ոչ եկեղե-
ցուն՝ այլ մասնաւոր անձերի, բայց
չար լեղծներին տեղիք չտալու համար
ստիպուած ենք այս անգամ դիւանակառքի
հաշիւը հրատարակելու, սկսած 1884 թ.
յուլիս ամսից մինչև ներկայ տարւոյս
սկիզբը:

Ռ. ևս տանում,—կանչեց նա, որդու
ետեկց վաղեղով:

Արտեմը, հաւը չուսայի տակն ա-
ռած, առանց ետ նայելու, գնում էր
շտապ քայլերով:

—Արտեմ ջան, հաւ մի տանի... քե
մատաղ ըրեմ, Արտեմ ջան,—աղերսում
էր պառաւը և որքան ոյժ ունէր վա-
ղում էր նրա ետեկց:

Արտեմը քայլերն արագացրեց:

Մարանը յոյժեմ և յուսահատուած
կանգ առաւ և նայեց չուրիւր թէ ար-
դե՞ք մի որ և է մարդ չէ անցնում, ո-
րին խնդրէ, որ հասնի Արտեմի ետեկց
և հաւն նրա ձեռքից առնելով իրեն
տայր Դեռ. շատ վաղ լինելով փողոցում
ոչ ոք չէր երևում:

Ս. պատեալը նորից սկսեց վաղել Ար-
տեմի ետեկց, որ լուսական հեռացել էր:

Անն հայրը, Դիակառքից եկամուտ է ստացուած՝ 1884 թ. յուրիս ամսից մինչև 1886 թ. վերջը 1210 ռ., 1887 թ.-ին՝ 337 ռ., 1888 թ. 540 ռ. և 1889 թ.-ին՝ 523 ռ., ընդամենը 2610 ռ. Այդ գումարից ծախք է եղած նոյն թուականներին՝ գնուած են 6 հատ շուրջառ. և 5 հատ շապիկ եկեղեցու համար՝ 164 ռ. 23 կոպ., վնասուած է կառավարին 2133 ռ. 40., գրականքի և նրա պահարանի նորոգման համար ծախսուած է 120 ռ. 52 կոպ., ապահովագրական մատենաներ տպագրելու համար 4 ռուբլի, տեղիս հին գերեզմանատան շրջապարսպի վրայ ծախսուած է 1020 ռ., ընդամենը 2542 ռ. 15 կոպ., մնում է առ 1-ն յունուարի 1890 թ. 67 ռ. 85 կոպ. Թամաս Ամիրխանց, Գրիգոր Ասլանեան:

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒ ԾՈՎԻ ՎՐԱՑ

Բաժնավից նաւը գնում է
Հին քաղաքի, Ուղեղ գետի, Նոյնգործիկի և Սոսիսի վրայ, ճաշից ոչինք ժամը 4-ին:
Նաւը, չբնաւած զծով, բոլոր նաւահանգիստներէ վրայով, երեկոյան ժամը 8-ին:
Չորեքշաբթի, Արտասահմանեան գետի, 4. Պոլսի, երեկոյան:
Բաժնավից գալիս է
Ներքալաքի, Օքեստայից, չբնաւած զծով, կէս զեշերէն մօտ:
Ուղեղ գետի, Օքեստայից, ուղեղ գետի, Նոյնգործիկի վրայով, առաւօտը:
Ներքալաքի, 4. Պոլսից, առաւօտը:
Փոթիից Բաժնավից գնում է
Հին քաղաքի, առաւօտեան ժամը 9-ին, Դիակառքից ուղեղ գետի շրջանին:
Նաւը, առաւօտեան ժամը 9-ին, Դիակառքից շրջանին:

Պատասխան երթևեկութիւն ռազմավարական ճանապարհի վրայ

Թիֆլիսից դուրս է գալիս
Հին քաղաքի, Ուղեղ գետի, Նոյնգործիկի և Սոսիսի վրայ, ճաշից ոչինք ժամը 4-ին:
Նաւը, չբնաւած զծով, բոլոր նաւահանգիստներէ վրայով, երեկոյան ժամը 8-ին:
Չորեքշաբթի, Արտասահմանեան գետի, 4. Պոլսի, երեկոյան:
Բաժնավից գալիս է
Ներքալաքի, Օքեստայից, չբնաւած զծով, կէս զեշերէն մօտ:
Ուղեղ գետի, Օքեստայից, ուղեղ գետի, Նոյնգործիկի վրայով, առաւօտը:
Ներքալաքի, 4. Պոլսից, առաւօտը:
Փոթիից Բաժնավից գնում է
Հին քաղաքի, առաւօտեան ժամը 9-ին, Դիակառքից ուղեղ գետի շրջանին:
Նաւը, առաւօտեան ժամը 9-ին, Դիակառքից շրջանին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

РОДИЛЬНЫЙ ПРИУТЪ
акушерки
С.З.ХИЗАНОВОЙ
Сололаки, Садовая ул., д. № 42.
Приемъ беременныхъ и рожищницъ во всякое время.

ԾՆՆԴԱՐԱՆ
ՄԱՆԿԱՐԱՐԱՌՈՒՄ
ՍՕՖԻԱ ԽԻԶԱՆՈՎՆԻ

Սոլոլակ, Սադովայա փողոց, տ. № 42.
Թէ ցերեկայ և թէ գիշերայ ամենայն ժամանակ ընդունում են յղիներ և երկունքով բնաւածներ (ցարդներ), որով խնամում են մանկաբարձու հակողութեան տակ. արւում է նրանց նաև սպիտակեղէն և կերակուր:
Գնդի և ծնողին հետեւող չբնաւած խնամատարութեան համար վճարում են 50 ռուբլի—առանձին սննդակուր և 10-ի մինչև 30 ռուբլի—ընդհանուր սննդակուրով:
42—15

ԽՂԹԻ ՊԱՇԵՍ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԹՂԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ԴԻՏԱՏԿՈՎՍ ԿՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ունի նամակի, գրելու, գրեթե, լրագրների, ծխախոտի գունաւոր կազմի. և ուրիշ տեսակ թղթեր. ծախում են գործարանի գնով. նոյնպէս և մեծ քանակութեամբ գրելու պարագաներ:
Թիֆլիս. Դիօրցովայա փողոց. Ազնուականների կալուածական բոնիկի շինութեան մէջ:
25—10

Ս Պ Ի Տ Ա Վ Ա Տ Ա Մ Ն Ե Ր
Բերանի առողջապահութիւն
EAU DE BOUTOT
(ՔՕՏՈՒ ԶՈՒՐ)
Պահպանում է առանցքը, ամրացնում է լնդերը, թարմացնում է բերանը:
Պէտք է անպատճառ պահանջել խկական ԲՕՏՈՒ ԶՈՒՐ:
Գլխաւոր պահարան.—17, Rue de la Paix, PARIS
Առաւելագուհի.—229, Rue Saint-Honoré.
Վաճառում է բոլոր դեղագործները խանութներում և բոլոր հաստատեալ իւրավաճառների մօտ:
Նոյնպէս պահանջել Բոտոի արդու-գորգային քաշակ, որ ամենաբարձր յատկութիւն ունի հոտի ներուժեան կողմանէ:
(II. 814) 27—6

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԵՐ-ՅԱԿՈՎԼԵԱՆԻ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Ե ԶԱԿԵՐՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄՏԵՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՏ. նախկին, բնաւած ռաւանարան, չորեքշաբթի չորեքս և Ներքալաքի ռաւանարան:
Ուսումնարանում ընդունում են ԵՐԹԵՒԵԿԵՆԵՐ, ԿԻՍՍԹՈՇԱՆՆԵՐ ԵՒ ԹՈՇԱԿԱՆՈՒՆԵՐ,
Ուսումնարանում, բացի զանազան գիմնազիական առարկաներից, աւանդում են այլ ևս հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն և լատիներէն լեզուներ: Ցանկացողները կարող են ԴԱՇԵՍՄՈՒՐԻ (բոլոր) վրայ ածել սովորել: Դրա համար պանսիօնում կալ առանձին մասնագէտ ուսուցիչ:
Ընդունելութիւնը լինում է նաև այժմեանից:
Հասցեն. Тифлисъ, Гановская ул. № 15. (Сололаки).
20—16

ԱՆՀԱՐԱԺԵՏ ԵՄ ՀԱՄԱՐՈՒՄ ՀՐԱՊԱՐԿԱՒ ԶԱՅՏՆԵԼ

ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿՐԻ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՎԱՃԱՌԱՎԱՆՆԵՐԻ,

Թէ՛ մեր կամիսիական գործը, որ սկսուած է 1883 թուից, շարունակուելու է դարձեալ ըստ սովորականին: Ցանձնարարական պայմանով ընդունում են պատուէրներ ապրանք ստանալու և ճամբելու հետեւեալ քաղաքները՝ Ուղեղ-Ուղա, Ղալ-Արվադ, Ասխանադ, Մերվ, Չարջու, Ամուդարիա, Բուխարա, Սամարղանդ, որտեղ ունիմ և գրասենեակներ, նոյնպէս և Բազու: Նաև կատարում են ապրանքներ գնելու, ծախելու և ուղարկելու պատուէրներ:
Ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել ինչ արհեստագործ:
Узунъ-Ада, Альберту Назарову
12—12

Պարիզի բժշկական ճեմարանի անդամ
ՊԵԼԼԵՏԻԵՐԻ ԱՏԱՄ ՄԱԳՐԵԼՈՒ ՄԻԶՈՑԸ
ՊԵԼԼԵՏԻԵՐԻ ՕՐՈՇՏԻՆԸ
Սպիտակացնում է առանց առանց նրբա արծնապակին փայցնելու:
Ամրացնում է լնդերը, թարմացնում է բերանը:
Ամեն մէ տիեի կնքուած է չորս սոյն զուանի կնքով:
Ամեն մէ տիեի կնքուած է սոյն չորս զուանի կնքով:
Պատրաստում է Լ. ՅԵԼԵՐԻ մօտ, 19, Rue Jacob, Paris.
Բոլոր դեղագործները և հաստատեալ իւրավաճառները:
№ 4. (M.) 6—3

Ա. Ա. Գ. Ա. ՊԵՍԵՆ

ՄՈՒՍԻՆԻ ԻՄՆԻՍԵՐ
Հրատարակութիւն Տ. Անդաղապաի (արտատպած «Նոր-Դար» լրագրից)
Գինն է 7 կոպէկ
Կարելի է ստանալ Բազում՝ Հրատարակչից, իսկ Թիֆլիսում «Նոր-Դար»-ի խմբագրութիւնից:
10—5

ՅԱՊԱՏՈՒ ՊԵՊՏՈՆԻ ԳԻՆԻ
(VIN DE PEPTONE CHAPOTEAUT)
Գործաւոր. գրեթէ՛ Այդ պեպտոնը տաւարի միս է, ոչխարի պեպտոնով եփած, որը պատրաստ է մարսելու և արեան շրջանը մտնելու համար: Նրանով կարելի է կերակրել սակաւարեան, ասորջուր և ռախա ունեցող անձերին, նոյնպէս անործակ չունեցողներին, կերակուրից զզուողներին և որ և է կերակուր մարսել չկարացող հիւանդներին: Կապտոնի պեպտոնը, պատրաստած գինին մի բաժակի մէջ պարուակում է Բորգոնի համար 10 գրամ մեփած տաւարի միս: Բժիշկները երկար ամիսներ ընթացքում ծանր հիւանդներին կերակրում են մաքուր պեպտոնով, փոշեացրած կամ հեղուկ դրութեամբ տալով հիւանդին խմելու կամ կլիստերով:
Դիւաւոր պահեստն է Ռուսիայի գլխաւոր դեղատներում:
15—4

ԼՈՅՍՏԵՍԱԻ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԺԱՄԵՐ և ԲԱՆԱԼԻ
Վերնագրով մանկական գրքիկները
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ
Հանելուկներ, բառախաղեր, խաղեր, խնդրներ, բերուաներ, ֆոկլորներ, անեկգոտներ և այլն:

Աշխատատեղութիւն
Ա. Գ. Ա. Մ. ՍԱՐԳՍԻԱՆԻ
Վաճառում է Կենդանական գրավաճառանոցում և պ. Յովսէփ Տեր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում:
Երեւոյ գրէ գինն է 50 կոպէկ:
3—1

PAPIER FAYARD ET BLAYN

Գործ է ածուած ոսկրացաւը, շնչառական գործարանների գրգռումը, խարսխուր, կրծքի գրգռումը, ուռուցքը, վէճը, այրուածքը, մարմնի ցրտահարութիւնը, կոշոր և ամեն տեսակ մորթի պղնդութիւնները բժշկելու համար: Վաճառում է բոլոր դեղատներում. (պահանջել սեպտական ստորագրութիւնը):
(II 37937) 20—17

ԻՐԿԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԲԱԼԱՍՏԱՆԻ, ԼԻ ՕՐԵՆԻ
ԻՐ, ՄԱՍՆԱՌԻԿԱՊԵՍ ՕՐԻՆԵՐԻ, ԿՈՆԵՍՏԱՆԻ, ՌՕՐԻ ԵՒ ԱՐԱԿԻ:
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Ե ՎԵՆԵԱ. ՅԻ ՍԵՂՄԱԾ ԹԹԻՄՈՐ, ՋՏԱԾ ՍՊԻՐՏ ԵՒ ՄԱԿ. ԲԱԾ ՈՒ ՋՏԱԾ ՍԵՂԱՆԻ ԳԻՆԻՆԵՐ

Ե. ՎՕԼՖԵՄԻՏ, ԻՐԿԱՅԻՆ

Իմ գործարանի արտագրութիւնները գործածողների կողմից լուրեր են հասնում ինչ, որ Իրգայի սև բալասանը, որը գործ է ածուած անեղի, քսամոքի խոնգարման և տլախտերի դէմ ծախում է ոչ թէ միայն զանազան գներով (նըրա արժանաւորութեան և լատկութեան համեմատ), բայց զանազան համ ունի, այնպէս որ գնողները ստանալով զազանան բալասաններ, կտակածանքով են վերագրելու գէպի նա, ուստի պարտք են համարում ի գիտութիւն ընդհանրութեան յայտնելու, որ ԻՄ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԻՐԿԱՅԻ ԲԱԼԱՍՏԱՆԸ, ինչպէս որ առաջ էր, նոյնն է և այժմ, ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻԱՏԵՍԱԿ ՀԱՄՈՎ, թէպէտև տեսակների համեմատ ծախում է զանազան գներով:
Ընդ սմին անհրաժեշտ է ուշ դարձնել, որ ԻՄ ՄԻԱԿ ԻՍԿԱԿԱՆ Իրգայի բալասանը ԿՐՈՒՄ ԵՒ ՍԵ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԳՐՈՂԹՈՒԹՅՈՒՆ, արժաթի և բրոնզէ կնիքով նայելով, թէ ո՞ր տեսակի է—I, II թէ III, և դրա վերջը ԱՐԲՈՒՆԱԿԱՆ ԻՐՈՇՄ, իսկ կողքերին զանազան ցուցանիշներ պարզաւոր. իսկ Իրգայի ԱՆՈՒՆԸ ԿՐՈՂ Բալասանը, որ սպիտակ գոյնի գրոշմաթուղթ ունի՝ Իրգա քաղաքի պատկերով, — դա մրցումի արտագրութիւն է և ոչինչ առնչութիւն չունի իմ միակ իսկականի հետ, որը իմ պատրաստածն է Կունցեյի ընցէպտով (որը ժառանգաբար ունիմ ես) և կրում է իմ ֆիրման, որ գոյութիւն ունի 1845 թուականից ի վեր:
Ա. ՎՕԼՖԵՄԻՏ, Իրգայում.
(Գ) 10—9